

1. Kokią teisinę apsaugą galiu gauti jūsų šalyje kaip asmuo, nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar numatyta žalos atlyginimo galimybė?

Teisinė apsauga nuo žmogaus teisių pažeidimų yra įtvirtinta Europos žmogaus teisių konvencijoje, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje ir Danijos Karalystės konstituciniame akte (dan. *Danmarks Riges Grundlov*). Žmogaus teisių pažeidimai nėra skirstomi į susijusius ir nesusijusius su verslu.

Europos žmogaus teisių konvencija

Europos žmogaus teisių konvencija perkelta į Danijos nacionalinę teisę 1992 m. balandžio 29 d. Įstatymu Nr. 285. Remiantis Danijos teismų praktika, valstybės institucijos gali būti įpareigos atlyginti finansinę ir nefinansinę žalą, susijusią su kurių nors Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatų pažeidimais. Pagal Danijos teismų praktiką tokia atsakomybė yra be kaltės. Taip pat taikomi bendrieji Danijos teisėje įtvirtinti žalos atlyginimo principai.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

Visos Danijos institucijos, įgyvendindamos ES teisės normas, privalo laikytis Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos. Danijos teismai taip pat privalo suteikti reikiamą galimybę kreiptis į teismą, kad asmuo galėtų veiksmingai ginti savo teises ES teisės normomis reglamentuojamose srityse. Prie tokių teisės normų priskiriamos ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos nuostatos.

Danijos Karalystės konstitucinis aktas

Danijos konstitucijos VII ir VIII skyriuose įtvirtintos įvairios laisvės ir žmogaus teisės. Prie asmens laisvių priskiriama asmens laisvės apsauga (71 straipsnis), namų ir privatumo apsauga (72 straipsnis), teisė į nuosavybę (73 straipsnis), tikėjimo laisvė ir teisė nebūti diskriminuojamam (67, 68 ir 70 straipsniai). Prie politinių laisvių priskiriama kalbos laisvė (77 straipsnis), asociacijų laisvė (78 straipsnis) ir susirinkimų laisvė (79 straipsnis). Konstitucijoje taip pat įtvirtinta teisė laisvai ir vienodomis sąlygomis prekiauti (74 straipsnis), teisė gauti valstybės pagalbą (75 straipsnis), teisė į nemokamą pradinį išsilavinimą ir teisė laisvai pasirinkti mokyklą (76 straipsnis).

Konstitucijos 73 straipsnyje yra nustatytas teisinis pagrindas, kuriuo remiantis įgyjama teisė gauti visapusišką kompensaciją už ekspropriaciją. Kompensacija sumokama, kad būtų padengti dėl ekspropriacijos patirti finansiniai nuostoliai.

2. Ar jūsų šalyje yra specialių teisės nuostatų dėl šurkščių žmogaus teisių pažeidimų? Ar šios nuostatos taikomos nusikaltimams aplinkai ar dideliame darbuotojų išnaudojimu?

Specialių teisės nuostatų dėl šurkščių žmogaus teisių pažeidimų nacionaliniu arba tarptautiniu lygmeniu nėra. Tačiau vertinant žmogaus teisių pažeidimus, taip pat ir pažeidimo šurkštumą, taikomas proporcingumo principas. Teisinė apsauga nuo žmogaus teisių pažeidimų yra įtvirtinta Europos žmogaus teisių konvencijoje, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje ir Danijos Karalystės konstituciniame akte.

3. Esu nukentėjęs nuo žmogaus teisių pažeidimo, padaryto Europos tarptautinei bendrovei vykdam veiklą už Europos Sąjungos ribų. Ar galiu kreiptis į jūsų šalies teismą, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Kokiomis sąlygomis galiu pareikšti reikalavimus dėl pažeistų teisių? Kur galima rasti papildomos informacijos?

Iš esmės Danijoje ieškinį nacionaliniuose teismuose gali pareikšti bet kuris fizinis asmuo. Tai gali padaryti ir ES piliečiai, ir asmenys, kurie nėra ES piliečiai. Daugiau informacijos apie tai, kaip pareikšti ieškinį teisme, pateikiama interneto svetainėje <http://www.domstol.dk/>.

4. Ar asmenys, nukentėję verslo srityje nuo žmogaus teisių pažeidimų, padarytų Europos tarptautinėms bendrovėms vykdam veiklą už Europos Sąjungos ribų, gali sulaukti ombudsmeno institucijų, lygybės įstaigų arba nacionalinių žmogaus teisių institucijų paramos? Ar šios institucijos gali ištirti mano atvejį, jei nesu ES pilietis arba negyvenu ES? Ar jūsų šalyje yra kitų viešųjų tarnybų (pvz., darbo arba aplinkosaugos inspekcijų), kurios galėtų ištirti mano atvejį? Kur galiu rasti informacijos apie savo teises?

Danijoje veikianti nacionalinė žmogaus teisių institucija – Danijos žmogaus teisių institutas (dan. *Institut for Menneskerettigheder*) – siekia skatinti pagarbą žmogaus teisėms ir šias teises saugoti. Be kitų funkcijų, jis konsultuoja Danijos parlamentą (dan. *Folketinget*), Danijos vyriausybę, kitas valdžios institucijas ir privačiojo sektoriaus suinteresuotuosius subjektus žmogaus teisių klausimais bei tvarko informaciją apie žmogaus teises. Danijos žmogaus teisių institutas taip pat gali padėti nuo diskriminacijos nukentėjusiems asmenims pateikti skundus dėl diskriminacijos ir užtikrinti, kad būtų atkreiptas dėmesys į nukentėjusių asmenų, asociacijų, organizacijų ir kitų juridinių asmenų teises.

Danijos parlamento ombudsmenas iš esmės nagrinėja tik skundus dėl viešojo administravimo institucijų.

Danijoje veikia keli bylų, susijusių su žmogaus teisių pažeidimais verslo srityje, nagrinėjimo mechanizmai, tarp jų – Danijos teismai, Darbo teismas (dan. *arbejdsretten*), Nacionalinė nelaimingų atsitikimų darbe taryba (dan. *Arbejdsskadedstyrelsen*), Lygių galimybių taryba (dan. *Ligebehandlingsnævnet*), Mediacijos ir skundų nagrinėjimo institucija atsakingam įmonių elgesiui užtikrinti (dan. *Mægling- og klageinstitutionen for ansvarlig virksomhedsadfærd*) (MKI) ir kt. Darbo rinkoje tam tikrais atvejais, kurie gali būti susiję su žmogaus teisėmis, tarp šalių sudaromi konfidencialūs taikos susitarimai.

5. Ar jūsų šalis yra nustačiusi Europos tarptautinėms bendrovėms prievolę sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmus, kurie leistų ištirti vykdam jų veiklą padarytus pažeidimus? Ar ši prievolė taikoma ir už Europos Sąjungos ribų padarytiems pažeidimams? Kas jūsų šalyje atsakingas už šios veiklos stebėseną? Ar jūsų šalyje yra viešai skelbiamos ataskaitos apie sistemos veikimą?

Pagal Danijos įstatymus Europos tarptautinės bendrovės neprivalo sukurti skundų nagrinėjimo arba mediacijos mechanizmų, kurie leistų ištirti vykdam jų veiklą padarytus pažeidimus.

Danijoje pagal įstatymus yra įsteigta Mediacijos ir skundų nagrinėjimo institucija atsakingam įmonių elgesiui užtikrinti (toliau – MKI), kurios paskirtis – sukurti mediacijos, dialogo ir konfliktų sprendimo sistemą.

MKI yra nacionalinis EBPO kontaktinis centras Danijoje. Jai, be kitų dalykų, pavesta nagrinėti skundus dėl galimo Danijos įmonių neatsakingo elgesio Danijoje ir kitose valstybėse, pavyzdžiui, įmonei palaikant tam tikrus verslo ryšius. MKI taip pat teikia mediacijos tarp nukentėjusios šalies ir šalies, dėl kurios pateiktas skundas, paslaugas. MKI nagrinėja skundus ir gali pasiūlyti mediacijos paslaugas EBPO rekomendacijų daugiašalėms įmonėms pažeidimo atvejais, įskaitant su žmogaus teisėmis, darbuotojų teisėmis, tarptautiniais aplinkos apsaugos standartais ir korupcija susijusius pažeidimus.

MKI kasmet skelbia savo darbo ataskaitą, kurioje pateikia informaciją apie išnagrinėtus skundus ir vykčius mediacijos procesus. Nagrinėjama skundus MKI taip pat gali skelbti viešus pareiškimus ir juose, pavyzdžiui, išdėstyti kritiką dėl įmonės elgesio.

MKI yra nepriklausoma institucija, įgaliota nagrinėti bylas savo iniciatyva, tačiau ji Danijos įmonių veiklos neprižiūri.

6. Ar jūs šalyje turite specialių teisių, jei esu pažeidžiamas nukentėjęs asmuo, reiškiantis reikalavimus dėl žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje? Ar galiu gauti teisinę pagalbą ir kokiomis sąlygomis? Kokios išlaidos bus įtrauktos į teisinę pagalbą? Ar galiu gauti teisinę pagalbą tokiomis pat sąlygomis, jei nesu ES pilietis ar negyvenu ES?

Asmenys, nukentėję nuo žmogaus teisių pažeidimų verslo srityje, neturi jokių specialių teisių (žr. atsakymą į pirmą klausimą). Danijoje teikiama dviejų rūšių valstybės finansuojama teisinė pagalba: nemokamas procesas (dan. *fri proces*) ir valstybės teisinė pagalba (dan. *offentlig retshjælp*). Sąlygos, kad teisinė pagalba teikiama tik Danijos arba ES valstybių narių piliečiams, nėra.

Nemokamas procesas

Jeigu asmens prašymas dėl nemokamo proceso yra patenkinamas, valstybė padengia visas prašymą pateikusio asmens išlaidas. Taigi, be kitų sąlygų, viena iš nemokamo proceso sąlygų yra tai, kad prašymą pateikusio asmens pajamos neturi viršyti Teisingumo vykdomo įstatymo (dan. *retsplejeloven*) 325 straipsnio 3–5 dalyse nustatytos pajamų ribos ir prašymą pateikęs asmuo neturi turėti teisinės pagalbos draudimo arba kito draudimo, pagal kurį būtų padengiamos bylos išlaidos. Pajamų ribos kasmet didinamos (žr. Teisingumo administravimo akto 328 straipsnio 2 dalį). Taigi 2019 m. nesusituokiusio prašymą teikiančio asmens pajamos negalėjo viršyti 329 000 DKK, o jeigu prašymą pateikęs asmuo gyvena poroje, bendros poros pajamos negalėjo viršyti 418 000 DKK.

Kita svarbi sąlyga – iš esmės turi būti laikoma, jog asmuo turi pakankamą pagrindą kelti bylą (žr. Teisingumo administravimo akto 328 straipsnio 2 dalį). Vis dėlto, Teisingumo administravimo akto 327 straipsnyje nurodytos tam tikros bylų rūšys, kai sąlyga, kad prašymą pateikęs asmuo turi turėti pakankamą pagrindą kelti bylą, netaikoma. Tokiais atvejais nemokamas procesas užtikrinamas visais atvejais, kai prašymą teikiantis asmuo atitinka 325 straipsnyje nustatytas finansines sąlygas. Tačiau tai nebūtinai reiškia, kad byloje bus priimtas prašymą pateikusiam asmeniui palankus sprendimas (žr. 327 straipsnio 4 dalį).

Valstybės teisinė pagalba

Teisinė pagalba skirstoma į tris etapus (žr. Teisingumo vykdomo įstatymo 323 straipsnį, 2015 m. gruodžio 1 d. vykdomąjį įsakymą (dan. *bekendtgørelse*) Nr. 1436 ir 2018 m. lapkričio 28 d. vykdomąjį įsakymą Nr. 1373 dėl valstybės teisinės pagalbos suteikiant advokato paslaugas). Kiekvienas turi teisę gauti bazinę (ir nemokamą) žodinę konsultaciją ginčui svarbiais teisės klausimais ir žodinę konsultaciją dėl praktinių ir finansinių bylos nagrinėjimo galimybių (1 etapas).

Asmenys, kurie atitinka nemokamo proceso sąlygas, taip pat turi teisę gauti tam tikrą nemokamą teisinę pagalbą, kurią sudaro konsultacijos ir individualių rašytinių užklausų, įskaitant prašymus dėl nemokamo proceso, parengimas (2 etapas). Jeigu, kilus ginčui, padaroma išvada, kad ginčą galima išspręsti pasinaudojus papildoma advokato pagalba ir sudarius taikos sutartį, atitinkamas asmuo taip pat turi teisę gauti tam tikrą nemokamą teisinę advokato pagalbą (3 etapas).

2019 m. honoraras advokatui už teisinę pagalbą 2 etape buvo 1 040 DKK (su PVM). Valstybė padengia 75 proc. šios sumos, o likusias išlaidas padengia prašymą dėl teisinės pagalbos pateikęs asmuo. Honoraras advokatui už teisinę pagalbą 3 etape yra 2 390 DKK (su PVM). Valstybė ir prašymą dėl teisinės pagalbos pateikęs asmuo šią sumą padengia per pusę. Tačiau valstybė padengia visą honorarą už teisinę pagalbą, susijusią su prašymo dėl nemokamo proceso pateikimu.

Vis dėlto, jeigu iš pat pradžių yra aišku, kad 1 040 DKK arba 2 390 DKK sumos bylos išlaidoms padengti nepakaks, prašyti iš valstybės subsidijos 2 ir 3 etapuose negalima. Taip pat pažymėtina, kad valstybės subsidija teisinės pagalbos išlaidoms padengti 2 ir 3 etapuose apima tik tas išlaidas, kurios nėra dengiamos pagal teisinės pagalbos draudimo arba kitos rūšies draudimo sąlygas.

Paskutinis naujinimas: 28/12/2020

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija neprisiima jokios atsakomybės ar teisinių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisykles rasite puslapyje „Teisinė informacija“.